Streszczenie w języku polskim rozprawy doktorskiej pt „Poziom inteligencji a kompetencja językowa i komunikacyjna młodzieży w wieku 13-16 lat" napisanej przez mgr Natalię Jędrzejowską w Katedrze Psychologii Klinicznej i Neuropsychologii pod kierunkiem promotor dr hab. Anety Borkowskiej, prof. UMCS i promotor pomocniczej dr Beaty Daniluk

Niniejsza praca podejmuje problematykę dzieci z inteligencją niższą niż przeciętna i jest poświęcona dwóm komplementarnym aspektom ich funkcjonowania, a mianowicie kompetencji językowej i komunikacyjnej. Prezentuje ona wyniki badań własnych nad kompetencją językową i komunikacyjną u 13-16-latków z diagnozą inteligencji niższej niż przeciętna w porównaniu z dziećmi z niepełnosprawnością intelektualną lekkiego stopnia oraz dziećmi w normie intelektualnej. Badania przeprowadzono z udziałem 90 dzieci, które były podzielone na trzy równoliczne grupy: dzieci z inteligencją niższą niż przeciętna, dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim oraz dzieci w normie intelektualnej.

Praca składa się z dwóch części – teoretycznej (rozdział 1, 2, 3, 4) i empirycznej (rozdział 5, 6, 7). W rozdziale pierwszym zawarta jest dyskusja na temat dotychczasowych kierunków badań nad językiem, ze szczególnym uwzględnieniem kompetencji językowej i komunikacyjnej. Przedstawienie problematyki rozpoczęto od strony językoznawczej zwracając uwagę na istotę języka, strukturę systemu językowego i funkcje jakie pełni język. Ponadto skupiono się na procesie nabywania języka charakteryzując trzy nurty badań nad nabywaniem języka: nurt lingwistyczno-natywistyczny, nurt poznawczy oraz nurt interakcji społecznych. Zwrócono uwagę także na neurofizjologiczne podłoże języka.

Rozdział drugi prezentuje zależności między kompetencją językową i komunikacyjną a kompetencją poznawczą, w tym przedstawia problematykę zaburzeń rozwojowych w przypadku których współwystępuje obniżenie umiejętności językowych przy występowaniu normy intelektualnej (np. *Developmental Language Disorder - DLD*) lub obniżenie poziomu funkcjonowania intelektualnego przy ogólnie prawidłowym rozwoju językowym (np. zespół Williamsa).

Rozdziały trzeci i czwarty przedstawiają charakterystykę dwóch grup klinicznych: dzieci z inteligencją niższą niż przeciętna oraz dzieci z niepełnosprawnością intelektualną lekkiego stopnia, w tym przyjętą terminologię, epidemiologię, etiologię i patogenezę oraz co najważniejsze przegląd dotychczasowych badań nad kompetencją językową i komunikacyjną dzieci z obydwu grup klinicznych.

W części metodologicznej w rozdziale piątym omówiono przedmiot i cele podjętych badań, zastosowany model badawczy, problemy i hipotezy, zmienne zależne i niezależne, określono teren badań i kryteria doboru uczestników, a także metody i wykorzystane narzędzia badawcze. Rozdział szósty zawiera prezentację rezultatów przeprowadzonych badań nad kompetencją językową i komunikacyjną probantów z inteligencją niższą niż przeciętna, w tym ich umiejętnościami fonologicznymi, umiejętnościami morfologiczno-składniowymi, fluencją werbalną oraz zdolnością uczenia się i zapamiętywania materiału werbalnego. Rozdział siódmy stanowi swego rodzaju podsumowanie i zawiera dyskusję otrzymanych wyników.

O możliwościach psychospołecznych, występujących ograniczeniach (w tym językowych i komunikacyjnych) dzieci z inteligencją niższą niż przeciętna wciąż wiemy bardzo mało. Sama informacja o obniżonym funkcjonowaniu intelektualnym jest niewystarczająca w momencie, gdy należy podjąć pracę terapeutyczną czy edukacyjną z dziećmi z „szarej strefy". W związku z tym wydaje się istotne podejmowanie próby bliższego poznania funkcjonowania dzieci z inteligencją niższą niż przeciętna.

Natalia Jędyczek